

Stathis Kouvelakis: Gränstrakter

Grekland och EU:s södra fråga

[Ur *New Left Review*, mars-april 2018. Stathis Kouvelakis är professor i politisk filosofi i London och Paris. Satt i Syrizas centralkommitté, och tillhörde partiets vänster under den första regeringsperioden. Bröt med Syriza efter dess kapitulation och deltog i augusti 2015 vid bildandet av "Folklig enhet". Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Innehållsförteckning

Befästningar och "öppenhet".....	2
Mobila gränser.....	4
Krig och murar.....	6
Leva eller låta dö.....	9
Modellera om den grekiska staten.....	11
Underordnad integration.....	13

I en reflektion över krigets konst, politikens verkliga motor som den definierades i *Fursten*, konstaterade Machiavelli att ett landskap ser annorlunda ut betraktat från ett berg, till skillnad från slättlandet.¹ Samma sak gäller förhållandena mellan territoriella politiska och ekonomiska konstellationer: de utsiktspunkter man väljer kan ge nya perspektiv. I synnerhet en nations, Greklands, perspektiv kan underlätta en förståelse av en del av de större tendenser som påverkar världen vi lever i. Grekland är förvisso ett litet land, men i kraft av sin geopolitiska, kulturella och ekonomiska ställning är det en av Europas utposter, och således också dess gräns. Att se det på detta sätt är att se det som en permanent begränsningspunkt och kontakt mellan "Europa" – men också, och skillnaden är viktig, Europeiska unionen – och utsidan: de Andra gentemot vilka Europa definierar och bygger upp sig.

Grekland befinner sig i korsningen mellan minst tre regioner av vidare betydelse: Balkan, södra Europa och östra Medelhavet. Alla tre har samma status av "mittemellanhet", ibland betraktat som en fördel – vilket metaforen "bro" eller "korsning" antyder – men oftare som en belastning.² Europeiskt men inte helt västerländskt; kristet men varken katolskt eller protestantiskt; påstås vara den europeiska kulturens vagga, men under flera århundraden också del av ett islamiskt multietniskt imperium; perifert och "underutvecklat" men ekonomiskt oskiljaktigt från kontinentens västliga kärna; beroende och dominerat, men aldrig en del av den moderna koloniserade världen – Grekland framstår som ett verkligt förkroppsligande av dessa motsättningar. När den senaste dubbla "krisen" – skuldskrisen och flyktingkrisen – (där Grekland varit epicentrum) exploderade efter decennier av en till synes lyckad europeisk integration, så bekräftades dess identitet som Europas "egna Andra".³

1 En tidigare version av denna text hölls som bidrag vid "4ème Rencontre d'Histoire Critique", som organiserades av tidningen *Cahiers d'histoire*, i Gennevilliers i november 2015. Den publicerades först som "La Grèce, la frontière, l'Europe", *Contretemps*, juni 2017, och finns nu med i Mari-Claude L'Huillier och Anne Jollet, red, *Nation(s)/Mondialisation(s)*, Paris 2018. Jag är tacksam mot Pascale Arnaud för transkribering av mitt tal, och Mari-Claude L'Huillier, vars vänliga påtryckningar fick fram texten i ljuset.

2 Som Maria Todorova skriver: "Det betecknande och, måste vi medge, oroande är uppfattningen att tillståndet av övergång, komplexitet, blandning, tvetydighet är ett onormalt tillstånd. Mittemellanhet förkastas inte bara av observatörer i väst och slungas mot Balkan som ett stigma, utan ses också som ett outhärdligt tillstånd av en majoritet bland de iakttagna." (Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, Oxford 2009, s 58.)

3 Begreppet är Todovorass, *Imagining the Balkans*, s 188.

Det är både marginellt och centralt, och dess säregenhet visar sig således i de sprickor som sprider sig genom det ståtliga europeiska bygget, liksom det sistnämndas roll för att öka den instabilitet och splittring som påverkar regionen i stort.

Det var alltså ingen slump att ”flyktingkrisen” exploderade med spektakulärt våld i Grekland, och placerade det i centrum för allmänhetens intresse i hela Europa. Jag sätter ordet inom citations-tecken för att betona att det inte är opartiskt att använda det. Varför skulle ankomsten av omkring en miljon ”flyktingar” eller ”migranter” – återigen är ordvalet betydelsefullt – i en statsbildning med 510 miljoner invånare i sig själv ha varit en ”kris”? I själva verket var beskrivningen av det som en sådan, framförallt av EU:s myndigheter och medlemsstater med kraftigt understöd från medias kommentarer, helt och hållet en del av problemet. Anblicken av en humanitär katastrof – bilderna sommaren 2015 av ett barns kropp som hade spolats upp på stranden, de stora massor som anlände till de grekiska öarna, folkmassorna på järnvägsstationen i Budapest – drog under en kort tid fram en sedan länge undertryckt verklighet i dagsljuset. Grunden till denna verklighet var den dödliga karaktären hos ”Fästning Europas” liberalt kapitalistiska regim som EU hade byggt upp under decennier, och dess förhållande till de angränsande zonerna i Nordafrika och Mellanöstern, där EU-länderna har varit viktiga aktörer i den våg av krig och samhällsligt sönderfall som har drivit så många på flykt.

Men Grekland utgör också en inre gräns inom EU, en frontlinje i den pågående klasskampen där, som utkämpats med särskild grymhet sedan finanskrisen bröt ut. I åtta år nu har Grekland fungerat som laboratorium för en särskilt brutal åtstramningspolitik, vars genomförande har åtföljts av en exceptionell sorts regering där landet sköts av dess fordringsägare – EU och i andra hand Internationella Valutafonden (IMF). Oavsett hur extraordinär en sådan regim kan förefalla utifrån en suverän liberalt demokratisk stats normer, så kommer den att vara mycket välbekant för de som har upplevt de strukturella anpassningsprogram som har genomdrivits under IMF:s beskydd i de tidigare Comeconländerna eller det globala syd. I Grekland gav denna politik upphov till en period av politiskt och socialt motstånd som sträckte sig över ett halvt decennium, och slutade med att regeringen Tsipras kapitulerade, och därmed gjorde den nya modellen normal. Samtidigt har dess erfarenheter visat att EU:s inre och yttre gränser är oskiljaktiga, och i vissa kritiska ögonblick till och med kan agera som en enhet. Greklands ställning ger det ett speciellt underordnat perspektiv, utifrån vilket det europeiska området ser ut att vara sönderslitet av hierarkier och polarisering, av maktrelationer som ger upphov till motsättningar som i sin tur kräver ständiga, ohållbara ”lösningar” på många fronter. Greklands utikispunkt kan således ge en del insikter i motsättningarna mellan dessa fronter och den roll som de nationella europeiska och internationella nivåerna spelar inom dem.

Befästningar och ”öppenhet”

Sedan 1980-talet har den europeiska integrationen lett till att en speciell institutionell enhet, EU, har skapats och utvidgats, och lagt beslag på namnet ”Europa” för att på symbolisk nivå dölja de mekanismer av uteslutande som utgör dess kärna. Till största delen kan knappast de befolkningar som lever ”inne” i den se hur mycket denna blandkonstruktion, delvis mellanstatlig, delvis övernationell, grundar sig på rent tvång. 1985 slöts en överenskommelse i Schengen i Luxemburg om att lätta på gränskontrollerna mellan kärnmedlemmarna – till en början bara Frankrike, Tyskland och Benelux-länderna – som 1990 utvidgades till att gälla ett större ”Schengenområde”. Tullstationerna mellan dessa historiska antagonister stod nu tomma. Men 1989 hade också upplevt hur en mängd flyktingar kom från Östeuropa när den ungerska regeringen monterade ner sina gränsstaket och Berlinmuren revs ner. Makten att ta emot eller avvisa utifrån ankommande – invandrare, flyktingar, asylsökande – låg fortfarande hos de nationella staterna. Vid ett möte i Dublin i juni 1990 gick Europeiska gemenskapens ledare med på franska och brittiska förslag att ansvaret för att behandla asylsökningar skulle ligga hos den stat i vilken flyktingen först hade kommit in på ”europeiskt område”

istället för hos det land där han eller hon hoppades få bo. Dublinkonventionen skärptes senare med övervakning och fingeravtryckssystem, och omgav således Schengenområdet med en bevakningsring av ”ingångsländer”. Systemet förstärktes i början av 2000-talet med snabbinsatsstyrkor av kustpatruller mot invandrare som verkade under ett nytt gränsorgan, Frontex, vars namn är en förkortning av det franska *frontières extérieures*.

Resultatet är långt ifrån idealet om en lugn och enhetlig plats som tillägnas människors fria rörlighet – av Romfördraget från 1957 definierat som en av de ”fyra friheter” (för kapital, varor, tjänster och människor) som var väsentliga för själva den ”europeiska integrationens” innersta väsen. Till och med i den relativt oomstridda betydelsen med juridiska avtal och fördrag kan vi urskilja åtminstone fyra underområden i det geografiska Europa. Först är det Schengenområdet som omfattar 22 av EU:s nuvarande 28 medlemmar; det är där Romfördragets princip om ”människors fria rörlighet” är närmast att förverkligas, med en motsvarande försvagning av de inre gränserna. Icke desto mindre gäller lagen om fri rörlighet bara EU-medborgare, inte migrantarbetare som är lagliga invånare i en eller annan medlemsstat. Därmed förstärks skillnaderna i status mellan dessa två grupper, eftersom den sistnämnda (som utgör en betydande del av den europeiska arbetarklassen) är uteslutna från en samling rättigheter som EU-medborgare åtnjuter, de rättigheter som härrör ur möjligheten att ta med sig anställnings- och uppehållsrättigheter.

Inte ens bland EU-medborgarna gäller reglerna för fri rörlighet på ett enhetligt sätt. Medborgare i de östeuropeiska länder som från och med 2004 anslöt sig till EU, underkastades nedsättande regler i upp till sju år. Deporteringen av tusentals bulgariska och rumänska romer från Frankrike under Sarkozy och Hollande visade att det fortfarande är fallet, även om den lagliga grunden för det är darrig.⁴ Dessutom ger Schengenreglerna tillåtelse att tillfälligt sätta upp interna gränskontroller, ett förfarande som sedan 2006 officiellt har använts av medlemsstaterna 92 gånger av ”säkerhetsskäl”, oftast som svar på meddelanden om samhällsprotester.⁵

Schengenrådets förhållande till EU-territoriet, och bådas förhållande till resten av Europa, ger en mer komplex bild. För att börja med de sex länder som är en del av EU men inte Schengen: medan några (Bulgarien, Rumänien) är på väg att ansluta sig, har Storbritannien och Irland visat att det är möjligt att vara en del av EU under nästan ett halvt sekel utan att anamma principen om fri rörlighet. Här är alltså en andra undergrupp, inuti EU men undantagen en av dess grundläggande regler. Å andra sidan sträcker sig Schengenområdet utanför EU:s gränser och inbegriper Norge, Schweiz och Island, och små enklaver som Monaco, San Marino och Vatikanen. Intressant nog finns det också länder utanför EU där EU:s regler om fri rörlighet gäller. Som ett resultat av det utgör de ett tredje område, en sorts utvidgning av det första, som även om det befinner sig utanför EU:s egentliga territorium blir mer ”intern” och därmed närmare den första gruppen än den andra. Annorlunda uttryckt åtnjuter en icke EU-medborgare som kommer från Norge eller Schweiz – oavsett om hen är medborgare i dessa länder eller inte – större rörelsefrihet än en bulgar eller cypriot, båda EU-medborgare. Uppenbarligen behandlas de nordliga utkanterna och Europas kassaskåp i alperna som mer ”europeiska” än de östra eller södra gränsländerna.

Slutligen har vi de europeiska länder som varken är med i EU eller Schengenområdet: fem av länderna på Balkan och de västra delarna av det tidigare Sovjetunionen, inklusive Ryssland och Ukraina. För de som kommer från dessa länder gäller inga principer om fri rörlighet. Men denna grupp är inte alls enhetlig, inte ens när det gäller hur de underkastas procedurer för gränspassage som inresevisum eller övervakning. Detta är orsak till ständiga spänningar mellan EU, vissa medlemsstater och länderna i fråga. Långt från att förena Europa har därmed beskaftenheten hos EU:s inre område och dess gränsregim lett till att EU har splittrats upp och givit upphov till nya mönster som är välkända från Kalla kriget, om inte till och med Första världskriget. Den mest anmärknings-

4 Se Stefanie Rieder, ”The EU and Its Internal Outsiders”: The French Deportation of Roma in the Summer of 2010 – An Infringement on the Lisbon Treaty?”, *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, vol 41, nr 2, 2012.

5 En fullständig lista finns tillgänglig på EU-kommissionens avdelning för Migrations- och inrikes frågor webbplats.

värda av dessa är splittringen mellan ”västra” Europa” och ”Öst”, eller de länder som en gång tillhörde det ottomanska riket eller den rysktalande zonen. Det är ingen slump att Balkan sticker ut så tydligt i denna samling. I själva verket är det särdrag som är gemensamt för länderna i denna region att deras medborgare delvis eller helt är uteslutna från föreskrifterna om fri rörlighet för människor, oavsett om de tillhör EU eller ej. Det enda undantaget är Grekland, som fortfarande drar nytta av sin tvetydiga status som utpost för väst under Kalla kriget – även om det tog formen av ett brinnande ”varmt” inbördeskrig på landets eget territorium.⁶

Men saker och ting är ännu mer komplicerade, ty Dublinkonventionen har i sin tur splittrat undergrupperna i Schengen internt och placerat dem i en hierarki. Som vi har sett föreskriver detta ramverk, en hörnsten i det Gemensamma europeiska asylsystem som fortfarande är i vardande, att flyktingar som söker asyl i EU måste överlämna sina papper i det land som de kommer till, och måste stanna där tills deras hemställan har undersökts. Om den sökande inte gör det ska vederbörande skickas tillbaka till detta land, eller ”Dubliniseras”, och blir på så sätt en utstött som skyfflas från land till land, enligt procedurer som i grund och botten är utformade för att förhindra ”asylshoppande” som EU-tjänstemän cyniskt benämner det – att välja det mest barmhärtiga land där de kan lämna in sin begäran – för att inte tala om vädja till den asylrätt som EU-konventionen garanterar.⁷ 2010-talets explosiva migrationstryck fick EU-länderna att lägga till en omplaceringsmekanism, som antogs fungera som en säkerhetsventil för Dublinsystemet, och även kräva att EU:s medlemsstater i frontlinjen skulle utvidga sina mottagnings- och interneringssystem. Som väntat fungerade dessa processer ojämnt. Majoriteten av de asylsökande förnekades tillgång till fördelningsproceduren, och bara en liten del av de som valdes ut överfördes i själva verket till något annat land.⁸ Samtidigt har kapaciteten för mottagande och internering ökat massivt. Som en observatör kommenterade, var uppenbarligen målet att förvandla medlemsstaterna i frontlinjen till ”ett gränskontrollsystem” – ”de som kom till EU:s territorium fastnar i en social sorteringsapparat, som även om den ger begränsade möjligheter till vissa, fångar andra i en arkipelag av internerings- och mottagningsanläggningar i Europas territoriella ytterkanter.”⁹ Under ledning av EU förvandlades länderna i Europas Syd – Grekland, Italien och i mindre utsträckning Spanien – EU:s ”naturliga” ingångshamnar, till en massa pennor som hade till ansvar att filtrera ”migrationsflödena” till förmån för de rikare och mäktigare länderna i Europas väst och nord.

Mobila gränser

Metaforen Fästning Europa utgör således en ytterst sofistikerad konstruktion – långt mer än Andra världskrigets befästa kontinent. Dess befästningslinjer är rörliga och kryllar av elektroniska över-

- 6 Härifrån härrör frågan om ”Balkanrutten” som var den väg som främst användes av flyktingar och migranter under ”krisen” 2015, innan den påföljande år inskränktes och slutligen stängdes, efter avtalet i mars 2016 mellan EU och Turkiet. Ta fallet med en flykting som kommer till EU via Grekland, sedan åker till Makedonien, tar omvägen över Bulgarien eftersom gränsövergången mellan Grekland och Makedonien är stängd, fortsätter genom Serbien, Ungern och Österrike och sedan till sist når Tyskland. Denna flykting skulle alltså ha täckt nästan halva ”Balkanrutten”, passerat genom sju länder och inte mindre än fem olika gränsregimer, två av dem strikt nationella och tre speciellt sammankopplade med de undergrupper som redan räknats upp här.
- 7 Susan Fratzke, *Not adding Up: The Fading Promise of Europe's Dublin System*, Migration Policy Institute, 2015. I fallet Grekland upphörde nästan ”Dubliniseringen” efter utslagen i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och EU-domstolen, att mottagandet och förhållandena i de grekiska förvarn riskerade att utsätta asylsökande för en omänsklig och förnedrande behandling.
- 8 Det system som Europarådet beslutade om i juli och september 2015 satte initialt upp målet att omfördela 160.000 asylsökande som en nöddåtgärd för att minska trycket på Italien och Grekland. Det skrevs snabbt ner till 100.000 när EU-tjänstemän upptäckte att färre än förväntat levde upp till kriterierna för ”behörighet”. Den 28 januari 2018 hade 21.731 av de 66.400 asylsökande som skulle omfördelas från Grekland överflyttats. I slutet av 2017 hade bara 11.464 av de 39.600 som skulle omfördelas från Italien överflyttats. Data från Databas med asylinformation, som finns tillgänglig på asylumineurope.org.
- 9 Giuseppe Campesi, ”Seeking Asylum in Times of Crisis: Reception, Confinement and Detention at Europe's Southern Border”, *Refugee Survey Quarterly*, vol 37, nr1, mars 2018, s 69.

vakningsapparater, som förstärker en arsenal av förtryck med tyngdpunkten på byråkrati och rädsla. Dess murar är halvt genomsläppliga, utformade för att inte bara utestänga utan också filtrera inträdet på ett ytterst restriktivt sätt, ständigt skapa och förändra olika system för hierarkisk kategorisering, där åtskillnaden mellan ”flyktingar” – som är acceptabla, men bara i begränsat antal – och ”ekonomiska migranter”, illegitima och därmed olagligförklarade, bara är ett exempel. Den fungerar genom att upprätta pakter med andra stater och organ och lägga ut tvångsfunktioner, internering, övervakning och kontroll på entreprenad. Med hjälp av dessa sätt har ett stort antal icke medlemsstater längs Medelhavets kuster och utanför dem förvandlats till buffertzoner och på så sätt annekterats som en yttre ring i EU:s gränsförsvar.¹⁰ De viktigaste av dessa yttre grindvakter är Turkiet och Libyen, som befinner sig längst fram vid de två viktigaste vägarna för den informella migrationen till EU: den från Afrika, som i huvudsak kanaliseras genom Libyen och över centrala Medelhavet till Italien, och den från Asien och Mellanöstern via Turkiet till Balkan eller Greklands östligaste öar. Men de utposter som ligger längst bort från Fästning Europa sträcker sig nu från Arktis till Centralafrika, från Atlanten till Eufrat. 2016 beslutade Ministerrådet att kasta ut nätet ända till Pakistan och Bangladesh, för att underlätta ”återtagande” – det vill säga tvångsåtervändande av migranter och asylsökande.¹¹

EU:s ”gräns” är således mycket mer komplicerad än bara en skiljelinje mellan suveräna territoriella stater. Den innefattar blandade och ojämlika maktförhållanden och plikter, överlappande regimer som inte har någon gemensam gräns.¹² Som en första uppskattning kan vi säga att medlemsstaternas mildring av den interna kontrollen över nationsgränserna har matchats av en yttre förstärkning av EU:s utkanter. Men det måste nyanseras ytterligare, ty under en tvärsidig process har betydelsen av ”inre” och ”yttre” vänts upp och ner. Medan säkerhetsstyrkor i Turkiet, Libyen, Mali och Sudan har införlivats i EU:s gränsregim, har det också skett ett mångfaldigande av ”deteritorialiserade” zoner djupt inne i unionen, där rättigheter som garanteras av de internationella konventioner som EU:s stater har undertecknat inte längre gäller: förvar nära flygplatser och andra passagepunkter; ”tillfälliga” läger där förhållandena påminner om en krigszon. Geografer som genomförde forskning på detta omfattande nätverk av interneringsanläggningar beskrev en ”övärld av tvång” där asylsökande och migranter utsätts för ”subnationell lagstiftning och biopolitisk övervakning”.¹³

Denna förflyttning av EU:s gräns pågår oftast obemärkt, vilket är ett mått på hur framgångsrik den är att dölja migrationsfrågan för den europeiska allmänheten. De enstaka skandalösa avslöjandena – till exempel bilderna som visades på CNN i november 2017 av en ”slavauktion” av migranter i Libyen – glöms snabbt. Men dessa glimtar är bara toppen på isberget av ett helt system av internering och missförhållanden som EU cyniskt vidmakthåller – i själva verket till största delen finansierar. Under ledning av Berlusconi slöt europeiska ledare 2008 ett avtal med Gaddafis regim för att ”bekämpa” invandringen, och inrättade en rad interneringsläger i övergivna fabriker och lagerlokaler över hela landet, och tillät Italien att ”återlämna” migranterna på libysk mark. Efter NATO:s störtande av Gaddafi 2011 hjälpte EU till att samordna sammanslagningen av dessa interneringsläger i ett Direktorat för att bekämpa illegal migration (DCIM), formellt underordnat inrikesministeriet, men i själva verket under ledning av stridande lokala miliser. Amnesty International utfärdade en förödande rapport om förhållandena i dessa läger, där officerare regelbundet misshandlade och torterade fångslade migranter för att tvinga deras familjer att betala lösensummor för att

10 Angående överenskommelserna mellan EU och olika länder i Afrika, se rapporten från den italienska icke-statliga organisationen ARCI: ”Steg under externaliseringen av gränskontrollprocessen till Afrika från Vallettamötet till idag”, som finns tillgänglig på integrationarci.it.

11 Jmfr Catrine Fouteau, ”Le plan européen pour éloigner les demandeur d'asile”, *Mediapart*, 28 juli 2016.

12 Projekt Babels, *De Lesbos à Calais: Comment l'Europe fabrique des camps*, Neuvy-en-Champagne 2017, s 15. Babels är ett forskningskollektiv på Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales i Paris.

13 Alison Mountz, ”The Enforcement Archipelago: Detention, Haunting and Asylum on Islands”, *Political Geography*, vol 30, nr 3, mars 2011, s 118-128.

säkerställa deras frigivning från en godtycklig, obestämd internering.¹⁴ Finansieringen av de ”myndigheter” som sköter DCIM-centralerna, och generöst stöd till den libyska kustbevakningens ansträngningar att ramma eller skrämja bort migrantfartyg och avtalen med de krigsherrar som bestämmer över Libyens södra gränser, bestämdes vid toppmötet om migration i Valletta 2015, som hade som mål att till varje pris förhindra flyktingar och migranter att korsa centrala Medelhavet och nå Europa.¹⁵

Krig och murar

Krisen 2015 var resultatet av en långt mycket mer utbredd regional kris, för vilken Europas makter delar ett förkrossande ansvar, ty Europa är inte oskyldigt till ödeläggelsen av större Mellanöstern. Vi behöver inte gå igenom den historia av kolonial utplundring och imperialistisk krigföring som de största europeiska länderna har genomfört, eller Londons och Paris' uppdelning av regionen under självutnämnda mandat eller deras stöd till raden av diktaturer. Under de senaste två decennierna har de, under olika officiell täckmantel, deltagit i krig och andra militära interventioner som har lett till att Irak fallit sönder, Syrien brutits sönder och Libyen imploderat. Befolkningarnas flykt, varav bara en liten del försöker komma till Europa, är ett direkt resultat av detta krossande av stater, ett typiskt resultat av den sorts interventioner som de imperialistiska staterna föredrar, lika slående olika de koloniala territoriella erövringarna som Kalla krigets strategi av återuppbyggnad efter 1945. Våren och sommaren 2015 skedde ett sammanflöde av flyktvägar från NATO:s krigszoner. I Afghanistan orsakade neddragningen av trupper från väst en ytterligare upplösning av ett samhällslandskap som redan hade vänts upp och ner av tvångsförflyttningar i stor skala och tvångsrekrytering till miliser-na. I Irak hade miljontals människor tvångsförflyttats sedan 2003, och på sommaren 2014 återupptog USA bombningarna efter att Anbarprovinsen och Mosul hade erövrats av ISIS. Framförallt flydde människor från Syrien, där ett mångsidigt krig – regimens vildsinta och urskillningslösa svar för att krossa den första folkliga revolten, utifrån kommande flöden av vapen, pengar och utbildning av Assadfientliga trupper, och mobiliseringen av ett oräkneligt antal lokala miliser på klan- eller religiös basis – hade spridit sig till tätbefolkade stadsområden. I slutet av 2014 och början av 2015 ägde det rum hårda strider kring Aleppo, där islamistiska trupper med stöd från Turkiet och väst hade avvisat ett FN-eldupphör och gått på offensiven. Under första halvan av 2014 svepte ISIS fram över öknen i öster, och i september detta år anslöt sig NATO-stater – Frankrike, Tyskland, Storbritannien – till den USA-ledda Operation Inherent Resolve, medan syriska kurder mobiliserades för att tillhandahålla amerikanska marktrupper. Av de som flydde till säkerhet 2015 utgjorde syrier omkring 65%, en överväldigande majoritet.

Här har vi den första paradoxen. ”Flyktingkrisen” framställdes av politiska ledare och media i Europa som så omfattande att den utgjorde ett hot mot Europas existens. Låt oss se på en del fakta. Under 2015 kom omkring en miljon människor till EU, fyra femtedelar av dem via Grekland. Denna siffra utgör bara en liten del av de 50 miljoner som under de senaste åren har ryckts upp med rötterna av krisen i Mellanöstern.¹⁶ Som jämförelse tog Libanon, ett land med färre än 5 miljoner invånare, emot nästan 1 miljon syrier, medan nästan 3 miljoner har fått en fristad i Turkiet. När vi talar om migrantflöden bör vi också nämna siffrorna för ”vanliga” inhemska rörelser, som till arbete

14 Amnesty rapport betonar att Italien och andra europeiska regeringar och institutioner valde att ”samarbeta med och ge hjälp åt de libyska myndigheterna, inte bara genom att tolerera brott och missförhållanden, utan också – när det gäller de specifika samarbetsåtgärderna med syfte att hejda till havs – genom att *aktivt bidra* till brott och missförhållanden, i synnerhet genom att bidra med pengar, utbildning, utrustning och annan hjälp för att förbättra de libyska säkerhetsorganens förmåga att hejda och internera flyktingar och migranter, vilket har lett till godtycklig internering och misshandel av kvinnor, män och barn.” (Amnesty International, *Libya's Dark Web of Collusion: Abuses against Europe-bound Refugees and Migrants*, London 2017, s 59 [vår kursivering].)

15 Mötet i Valletta öronmärkte också 2 miljarder dollar i ”utvecklingsfonder” till Afrika, som skulle användas till gränsvakter och interneringsläger i Sudan, Etiopien, Niger, Nigeria, Mali och Senegal.

16 Siffror från FN:s kommissionär för flyktingar. Jmfr Babels, *De Lesbos à Calais*, s 8.

eller studier, som uppgår till 3,8 miljoner individer. Eller ännu mer massiva, om än i en annan mening, säsongsbetonade befolkningsrörelser, det vill säga turism.¹⁷ Grekland gratulerar sig till ett utomordentligt år för turism, där 25 miljoner besökare har kommit till landet utan att orsaka någon speciell kris. Tvärtom utgör deras ankomst en oundgänglig del av ekonomin. Flyktingar och migranter kommer förstås inte som turister, de vill fly från förföljelser och fattigdom eller för att skaffa sig ett bättre liv och hjälpa de som har blivit kvar. Icke desto mindre kan vi fråga oss varför ett inflöde av 1 miljon människor som försöker etablera sig i en befolkning på 510 miljoner skulle antas utlösa en sådan kris.

Verkligheten är att det inte var någon ”flyktingkris”, utan istället en kris för Fästning Europas förtryckapparatur. När denna regim ställdes inför en kris som den i Mellanöstern, tillsammans med de långsiktiga konsekvenserna av en nyliberal politik, klimatförändringar och kronisk instabilitet i stora områden av Afrika och Asien, så iscensatte den ”flyktingkrisen” för den allmänna opinionen, och inledde en debatt för att rättfärdiga en politik som antas lösa den. Det som begreppet ”flyktingkris” betyder, har Nicholas de Genova hävdad, är ”en permanent epistemisk* instabilitet för ledningen av människors förflyttning över nationsgränserna, som i sig själv förlitar sig på makt över klassificering, namngivning och uppdelning av 'migranter'/'flyktingar'.”¹⁸ Greklands roll i denna nya fas för Fästning Europa har varit tvåfaldig. Å ena sidan fungerar landet som gendarm över – eller bättre vakt av – Europas enorma sydvästra flank, vars gränspostering det är. Det är inget nytt. En mycket viktig åtgärd var uppförandet av ett taggtrådsstängsel, fullt av elektronisk övervakningsutrustning, vid floden Evros, den enda landgränsen mot Turkiet, som efter att delvis ha rensats från minor hade gjort det möjligt med en tryggare passage in i Grekland.¹⁹ Detta var ett initiativ från den ”socialistiska” regeringen 2011, och arbetet inleddes påföljande år under en trepartikoalition som leddes av högern med Antonis Samaras som regeringschef. Syrizaregeringen gjorde inget för att montera ner denna skamliga konstruktion. I detta avseende var partiets politik redan från början oklar, trots allt tal om att välkomna flyktingar och migranter – löften som snart gick samma väg som resten av programmet.²⁰ Det drama som under de senaste åren har utspelat sig på Egeiska havet var ett direkt resultat av det faktum att landvägen, som var oändligt mycket mindre farlig men inte längre tillgänglig sedan stängslet hade uppförts, hade ersatts av havsvägen, med sin brottslighet och sina drunkningar. I egenskap av grindvakt för Europas gränsregim har de olika grekiska regeringarna ett tungt ansvar för vad som har följt.

Den andra aspekten på Greklands roll för Fästning Europa regleras i överenskommelsen mellan EU och Turkiet som slöts i mars 2016. Låt oss erinra om utvecklingen som ledde fram till den. Med början hösten 2015 stängde ett efter ett av länderna längs ”Balkanrutten” sina gränser. De gjorde det efter påtryckningar från Visegradgruppen – Ungern, Polen, Slovakien och Tjeckiska republiken – i nära förbindelse med Österrike och personer ur den tyska regeringen som var oense med Merkels plötsligt utropade öppna-dörren-politik.²¹ Sedan alla tankar att välkomna flyktingarna hade lidit

17 Babels, *De Lesbos à Calais*, s 8.

* Epistemisk: som har med epistemologi, dvs ”läran om kunskap” - öa.

18 Nicholas de Genova, ”The 'Crisis' of the European Border Regime: Towards a Marxist Theory of Borders”, *International Socialism Journal*, nr 150, 2016.

19 Taggtråden ifråga utvecklades i Västtyskland på 1970-talet för att skydda militära NATO-anläggningar. Dess specialblad är dödliga för alla som fastnar i dem. Tyska domstolar har förbjudit försäljning av taggtråden till privata köpare, och företaget som tillverkar den vägrade att sälja den till den ungerska regeringen, som också tänkte sig en barriär mot migranter. Se Georgios Tsiaklos, ”The Evros Barrier and the Deaths in the Aegian”, *Efmerida Syntakton*, 6 november 2015.

20 För en detaljerad balansräkning, se intervjun med Maria Barsefski och Thanassis Kourkoulas, ”Europe's Border Guards”, *Jacobin*, maj 2016.

21 Inom 14 dagar efter Merkels tillkännagivande att Tyskland skulle ”visa ett vänligt ansikte” och släppa in flyktingar till landet, inskränkte det sin gräns mot Österrike. Se ”Mother Angela: Merkels Refugee Policy Divides Europe”, *Der Spiegel*, 21 september 2015. I januari 2016 varnade Merkel syriska flyktingar att deras skydd under Genèvekonventionen bara varade i tre år, varefter de förväntades återvända till sitt hemland: Wolfgang Streeck, ”Scenario for a Wonderful Tomorrow: Merkel Changes Her Mind Again”, *London Review of Books*, 31 mars 2016.

skeppsbrott, upphörde Grekland i själva verket att vara en genomfartszon, och blev istället ett interneringsläger under bar himmel. Från en dag till en annan upptäckte tiotusentals personer att de var fast där, fångade under outhärdliga förhållanden, speciellt i de norra regionerna och på öarna närmast Turkiet. Överenskommelsen med Erdoğan i mars 2016 stängde Balkanrutten.²² Praktiskt taget varenda stadga i denna överenskommelse, som hälsades med lättnad av Tsipras och hans regering, utgör ett brott mot asylrätten som den definieras i internationella konventioner. Turkiet gick med på att förhindra ”reglementsvidriga” passager från sin kust, i utbyte mot löften från EU att häva visumrestriktionerna för turkiska medborgare och öppna en ny omgång förhandlingar om inträde, tillsammans med 3 miljarder euro för att hjälpa till att låta flyktingar slå sig ner på turkisk mark. De som trots det lyckades nå de grekiska öarna skulle riskera att skickas tillbaka till Turkiet.

En av de mest cyniska stadgarna i avtalet mellan EU och Turkiet är regeln ”en mot en” vid hanteringen av syriska flyktingar, varvid det antal som ska släppas in i EU måste vara samma som antalet som återvänder till Turkiet, till som mest 72.000 personer. Överenskommelsen betecknade också en dramatisk försämring av villkoren för de som hade fastnat i Grekland: mottagningscentrum, i synnerhet de på öarna, omvandlades till stängda interneringsläger och tusentals Frontexanställda skickades snabbt dit för att förstärka den grekiska personalen och intensifiera militariseringen av gränsen. Som Amnesty rapporterade, började regeringen Tsipras efter mars 2016 att avslå asylansökningar direkt utan att bedöma deras kvalitet i en påskyndad procedur som antog att Turkiet var ett säkert land för asylsökande och flyktingar.²³ Överklaganden har förhindrat ett massåtervändande av icke framgångsrika asylsökande, men denna strategi undergrävdes när det grekiska Statsrådet i september 2017 meddelade att Turkiet var ett ”säkert tredjeland”, och på så sätt röjde vägen för att tvinga tillbaka asylsökande.²⁴ Som ett resultat av avtalet mellan EU och Turkiet hade i februari 2018 1554 migranter och flyktingar skickats tillbaka till Turkiet, trots nästan icke existerande möjlighet till asyl för de som har tagits tillbaka, och en risk att deporteras vidare till sina ursprungsländer, där de kan hotas av förföljelser.²⁵ Skärpningen av de juridiska ramarna har kompletterats med att migranter och flyktingar har ”knuffats tillbaka” ut på havet och över landgränsen mellan Grekland och Turkiet, en olaglig men ändå systematiskt använd metod från den grekiska polisens och kustbevakningens sida, som rapporterats vida i grekiska och turkiska media och bekräftats av grekiska Flyktingrådet i en rapport nyligen.²⁶ I detta och alla andra fall är Syrizaregeringens kapitulation uppenbar.

Levnadsförhållandena är fortfarande outhärdliga och visar att den politik som EU och de grekiska myndigheterna driver är bankrutt, en politik som består av att ge underkontrakt till icke-statliga organisationer – alltså de som har gynnats av sin ”samarbetsvilliga” inställning – för funktioner som den svaga grekiska staten inte längre kan upprätthålla. Situationen på öarna, i synnerhet i Moria-lägrat på Lesbos, vida känt som ett ”fängelse under bar himmel”, försämrades så mycket att en del av de icke-statliga organisationerna lämnade ön i protest, vilket ledde till att tillhandahållandet av grundläggande tjänster blev ännu sämre och till våldsamma explosioner bland de internerade migranterna och flyktingarna.²⁷ I och med att platserna för mottagande och registrering har omvandlats till fängelser har Grekland, precis som Italien, blivit ”ett experimentområde för Europas politik,

22 Se Amnesty Internationals förödande rapport, *A Blueprint for Despair: Human Rights Impact of EU-Turkey Deal*, London 2017, och den från den franska gruppen för stöd till invandrare, GISTI, *Accord UE-Turquie, la grande imposture: Rapport de mission dans les hotspots grecs de Chios et Lesbos*, Paris 2016.

23 Amnesty International, *A Blueprint for Despair*, s 6.

24 Amnesty International, ”Greece: Court Decision pave way for first forcible returns of asylum-seekers under EU-Turkey deal”, 22 september 2017.

25 Orçun Ulusoy och Hemme Battjes, ”Situation of Readmitted Migrants and Refugees from Greece to Turkey under EU-Turkey Statement”, Vrije Universiteit Amsterdam, *Migration Law Series*, nr 15 2017.

26 Greek Council for Refugees, ”Reports and testimony of systematic pushbacks in Evros”, februari 2018.

27 Helena Smith, ”Welcome to Prison’: Winter hits in one of Greece’s worst refugee camps”, *Guardian*, 22 december 2017.

vars mål är att stänga gränserna och hindra migration”.²⁸ Fördraget mellan EU och Turkiet är inget misstag, inte något avsteg från så kallade ”europeiska värderingar” som sedan länge har slukats av Medelhavet tillsammans med de tiotusentals människor som har gått under där. Det är i helt i linje med den logik som ända från början har styrts den europeiska integrationen, och gjort EU:s yttre gräns till en skiljelinje mellan en fullständig människa, vit och europeisk, och undermänniskor som dömts till ett ”osäkert liv” och en anonym död, vilket vattnen kring Lampedusa och Lesbos bär ett evigt vittnesmål om.

Leva eller låta dö

Medelhavet har blivit den dödligaste av EU:s yttre gränser. Dess vatten är platsen för en korsning mellan sammanflätade suveräna krafter – kuststaterna, men nu också de krafter som har placerats ovanför dem i form av EU och dess ombud, och särskilt de som har fått speciellt ansvar för gränskontrollen, vars funktioner förändrar villkoren för de statliga aktioner som de är beroende av.²⁹ Dessa krafter visar sig som liv och död: makten att göra liv eller låta dö, för att citera Foucaults berömda definition av biomakt. Det mål man strävar efter med dessa kontrollmekanismer är med andra ord inte att uppvisa någon sorts perfekt ogenomtränglighet vid gränsen, eller göra gränspassage omöjlig, eftersom man mycket väl vet att den kommer att ske i alla fall. Målet är att avgöra om och med vilka marginaler den ena eller andra rutten kommer att användas, med den ena eller andra dödligheten beroende på vad man väljer; om och under vilka omständigheter man ”räddar” (eller tillåter räddning); om att rädda eller ge ett mänskligt välkomnande är alltför uppmuntrande eller inte avskräckande nog – som lockelsen från en eld – så att hanteringen av flödet, inklusive de underförstådda besluten att låta leva eller låta drunkna, bedöms acceptabelt.

Lite data: när ”flyktingkrisen” nådde sin höjdpunkt 2015 dog enligt beräkningarna 3.800 människor i Medelhavet, en ökning med mer än 15% från föregående år, då totalsumman var 3.300.³⁰ 2016, ett år då antalet anländande sjönk dramatiskt till 363.000 efter fördraget mellan EU och Turkiet, ökade antalet döda betydligt, och överskred för första gången 5.000 – en ökning med 35%. Fördraget är ansvarigt för detta fruktansvärda resultat, eftersom det ledde till att de troliga rutterna flyttades från östra till centrala Medelhavet mot Italien och en långt mycket farligare resa än att korsa havet från den turkiska kusten till de grekiska öarna. Vad gäller 2017 visar siffrorna 3.139 döda på 171.000 anlända, och under de första månaderna 2018 606 döda och 21.591 anlända. Även om dödstaten per månad sjönk, så fortsätter dödstalet per anländ att öka, och har fördubblats sedan 2016.

Låt oss fortsätta detta makabra räkneexempel. Sedan 2014 beräknas inte mindre än 15.900 personer ha dött på väg över Medelhavet: i medeltal 306 per månad. Men vilka är siffrorna för tidigare perioder? Om vi rådfrågar vanligtvis auktoritativa källor i frågan – icke-statliga organisationer eller observatörer som United for Intercultural Action eller International Organization for Migration – kommer vi fram till följande: mellan 1993 och 2012 anger den förstnämnda dödssiffran till 17.300. Enligt mätningar som den sistnämnda har gjort från 1988 till 2014 uppgår det totala antalet drunkningar till 19.800, varav 14.800 ägde rum i Medelhavet.³¹ Projektet Migrant Files anger avsevärt högre siffror, och sätter dödssiffran till 30.000 mellan 2000 och juni 2016, medan många hjälporganisationer för migranter tror att man måste fördubbla eller till och med tredubbla siffrorna för att

28 Babels, *De Lesbos à Calais*, s 46.

29 Babels, *La mort aux frontières de l'Europe: Retrouver, identifier, commémorer*, Neuilly-en-Champagne 2017, och Carine Fouteaus utomordentliga vitbok på webbplatsen *Mediapart*, ”La Méditerranée, cimérierie migratoire”.

30 Dessa och följande siffror kommer från International Organization for Migrations projekt om saknade migranter och ”Migrant Deaths and Disappearances Worldwide: 2016 analysis”, IOM Global Migration Data Analysis Centre Data Briefing Series, nr 8, mars 2017.

31 För en fullständig presentation se Tamara Last och Thomas Spijkerboer, ”Tracking Deaths in the Mediterranean” i Tara Brain och Frank Lacko, red, *Fatal Journeys: Tracking Lives Lost during Migration*, Genève 2014. Se också fortresseurope.blogspot.co.uk.

räkna med de som har försvunnit utan att lämna några spår. Och vi får inte glömma bort passagen genom Sahara, som för en stor del av migranterna är ett förspel till resan över Medelhavet, och ännu farligare. Slutsatsen är uppenbar. Medelhavet har blivit en massgrav som har fått föga uppmärksamhet eller givit upphov till några speciella känslor, i alla fall fram till ökningen av flyktingar och migranter under de senaste åren, efter intensifieringen av krigföringen i Mellanöstern. Det är förståeligt att Babels team ser Medelhavet som ”scenen för en ny sorts krig, det krig som EU för mot migranter”.³²

Bevisen för att siffrorna har förändrats över tid är lärrika. Två siffror sticker ut: för det första den relativt låga nivån dödsfall för migranter före 1990, som bara steg lite fram till 1995, då Schengen-åtgärderna genomfördes fullt ut. Som forskare har hävdad, hänger detta otvivelaktigt samman med att det var mycket lättare att ta sig till Europa på vanligt sätt, även utan officiellt regeringsgodkännande: ”Införandet av visumtvång från många ursprungsländer, tillsammans med transportsanktioner, kan ha lett till en övergång från vanliga transportmedel, som flygplan och färja, till icke reglerade transportmedel som fiskebåtar.”³³ Efter Spaniens anslutning till Schengenavtalet 1991 uppfördes dessutom avspärningar på vissa avreseplatser till Europa, som de spanska enklaverna Ceuta och Melilla på marockansk mark, som innan dess hade saknat hinder.³⁴ Jag upprepar: europeiseringen av gränserna, bygget av Fästning Europa, är en viktig faktor i detta hjärtlösa slöseri med tiotusentals liv, en massdöd utan motstycke i Europa under ”fredstid”.

En annan illustration av det särskilda ansvar som detta hävdande av en halvt suverän EU-makt innebär är ödet för Italiens kortlivade sjöräddningsoperation, Mare Nostrum. 2012 hade Europadomstolen för mänskliga rättigheter fällt Berlusconi-regeringens program för att skicka tillbaka skeppsbrutna migranter till Libyen. En tragisk förlisning utanför Lampedusa i oktober 2013, då 366 migranter drunknade, väckte den italienska allmänna opinionen. Premiärminister Enrico Letta, från mitten-vänstern, inledde en örlogsoperation i stor skala med målet att hjälpa skeppsbrutna migranter och avskräcka smugglare, med klar prioritering på det förstnämnda målet. Italienska fartyg seglade ända till libyskt territorialvatten, och räddade på mindre än 1 år omkring 150.000 migranter, en anmärkningsvärd siffra med tanke på att IOM uppgav att totalsiffran för anlända via havet 2014 var 170.000. Men när EU vägrade ge några betydande bidrag till de höga kostnaderna för operationen, omkring 9 miljoner euro per månad, tog inrikesminister Angelino Alfano, från högern, initiativ till att kräva ett stopp för Mare Nostrum, som avslutade sina operationer i augusti 2014. Därefter tog EU:s gränsvakter, Frontex, över. Resurserna till deras Operation Triton var knappt en tredjedel av Mare Nostrums, men den största förändringen var att dess inriktning ändrades. Det var inte längre frågan om att rädda migranter: målet var att patrullera EU:s territorialvatten.

Resultatet blev att en rad förlisningar inte fick någon hjälp och dödssiffrorna exploderade, från 1 per 50 under de månader då Mare Nostrum var aktiv till 1 på 14 efter att den hade avslutats. FN:s flyktingkommission talade om ett aldrig tidigare skådat ”massmord” i Medelhavet.³⁵ En ny förlisning utanför Lampedusa i april 2015 ledde till en ännu högre dödssiffra – 800 liv gick förlorade – och tvingade EU att reagera genom att inleda ett nytt initiativ från Frontex, Operation Sophia. Men det nya uppdraget låg i linje med Tritons: ”bekämpa smugglare” och patrullera territorialvatten, eller med andra ord hindra migranter från att nå den italienska kusten. Ett år senare förkunnade Federica Mogherini, EU:s ”utrikesminister” och medlem i Renzi’s Demokratiska parti, att Sophia var en ”framgång”, med 68 stoppade smugglare, 104 båtar som hade ”neutraliserats och gjorts oanvändbara” och 12.600 själar räddade till havs – knappt en tolfedel av det antal som räddades av Mare

32 Babels, *La mort aux frontières de l’Europe*, s 18.

33 Last och Spijkerboer, ”Tracking Deaths in the Mediterranean”, s 88.

34 Babels, *La mort aux frontières de l’Europe*, s 23.

35 Carine Fouteau, ”Mort en Méditerranée: ‘Led dirigeants européens n’ont plus d’excuses’”, *Mediapart*, 22 april 2015; Alexandre Pouchard, ”Migrants en Méditerranée: après ‘Mare Nostrum’, qu’est-ce l’opération ‘Triton’?”, *Le Monde*, 20 april 2015.

Nostrum.³⁶ Händelsen illustrerar en typisk aspekt av det europeiska systemet med ”leva och låta dö”, i vilket ”humanitet och säkerhet” är två kompletterande sidor, och där tvångsfunktioner överförs från nationalstaterna till EU:s övernationella organ. Denna överföring genomförs i tysthet, och därför är det svårt att utöva någon demokratisk kontroll över den och ifrågasätta dess legitimitet. Således ”domineras rubrikerna av hjälp och medkänsla, vilket gör det lättare att avsäga sig ansvar samtidigt som kontrollen och förtrycket ökar”.³⁷

Fördelningen av döda över tid visar i synnerhet att antalet offer steg efter 2001, och ännu mer från 2003, i och med krigerna i Afghanistan och Irak. Redan före den kraftiga ökningen på grund av krigerna i Syrien och Mellanöstern var således den ”normala” dödligheten mer än tusen per år bland de som försökte ta sig till Europa. Det är en slående skillnad mellan bristen på känslor som väcktes av tiotusentals människors död – till den stora majoriteten anonyma, inte registrerade av myndigheterna och förnekade värdigheten av en riktig begravning – med de känslor som utöstes av, låt oss säga, 1.000 dödsfall under passagen från Öst- till Västtyskland under Kalla kriget. Det finns en uppenbar förklaring: en afrikan, en arab eller en afghan som drunknar i Medelhavet under en flykt från krig, förtryck eller yttersta fattigdom betraktas inte som en människa på samma sätt som de tyskar som försökte fly från ”kommunismen” och hyllades som martyrer för frihet. I denna mening är gränsregimen en utvidgning av kolonialismen och den makt som Europa och väst har utövat över resten av världen, och till vilken ”uppbygget av Europa” nu lägger ytterligare ett kapitel i form av en förgiftad frukt, EU.

Modellera om den grekiska staten

Nu till Grekland som en *inre* gräns i Europa, en frontlinje eller ett fältlaboratorium under den klasskamp som förs av de stärkta härskande klasserna. Den politik som har tillämpats mot Grekland beskrivs ofta som ”åtstramningspolitik”. Det är förvisso sant, men också på sätt och vis felaktigt, för sådana betingelser finns överallt, i Grekland och Frankrike såväl som Storbritannien, och det av ett enkelt skäl. Åtstramning, eller mer övergripande en fördjupning av den nyliberala politiken, tillsammans med statligt stöd till finanssektorn, är den allmänna strategi som stormakterna har följt sedan 2008 som sin väg genom de tydliga motsättningarna i ett finansialiserat kapitalistiskt ackumulationssystem. Men precis som i fallet med de yttre gränserna uppvisar Grekland även här ett viktigt särdrag, som det mest utvecklade och varaktiga exemplet på en politisk undantagsregim som återfinns i mindre koncentrerad form på andra ställen i Europas södra periferi. Denna regim har byggts upp steg för steg, och antar sin institutionella form i ett system, från vilket grekerna har lånat sitt namn på den åtta år långa period som de har genomlevt: på engelska, vilket är det vanliga här, Memoranda of Understanding, eller MOU.

Grekland har upplevt tre av dessa memorandum sedan 2010 – med oräkneliga mellanliggande överenskommelser, granskningar och åtgärds paket för att tillämpa de viktigaste föreskrifterna. Vad handlar dessa om? Centralt för krisen i Grekland, såväl som krisen i andra länder i Europas utkanter, är en hög, både privat och offentlig, skuldsättning, vilket leder till starka tendenser till ekonomisk polarisering i EU och i synnerhet i Eurozonen. Således upplevde både Grekland, Portugal, Irland och i lägre grad Spanien hög skuldsättning, medan Tyskland fortsatte att ha ett överskott. Bakom skuldskrisen stod en struktur i Europa som tenderade att öka klyftan mellan centrum och periferin – eller snarare periferierna, plural, eftersom södra Europa har fått sällskap av en andra inre periferi, den i öst, som ända från början har tilldelats samma status som Mezzogiorno,* alltså att tillhandahålla billig arbetskraft. De skuldsatta länderna i den första periferin upptäckte att det var omöjligt att låna på marknaden, som Eurozonens regler föreskrev, och de blev därför tvungna att ta

36 Federica Mogherini, ”Nous avons sauvé en mer 12,600 personnes avec l’opération ’Sophia’”, intervju med Cécile Ducourtieux, *Le Monde*, 16 april 2016.

37 Babels, *La mort aux frontières de l’Europe*, s 30.

* En kulturhistorisk region som omfattar Italien söder om Rom samt Sicilien och Sardinien – öa.

till ”räddningsplaner”, lån som EU, tillsammans med IMF, tillhandahöll. MOU är inget annat än avtal som har skrivits under av dessa länder, först och främst Grekland, i utbyte mot nya lån som beviljats för att täcka de gamla, ett sätt att försäkra privatbankerna att länderna skulle infria sina räntebetalningar. Denna mekanism ledde således till en ny omgång skulder, som fick till resultat att skuldnivåerna var ännu högre i slutet av denna operation – vilket hände i fallet Grekland.³⁸

De tre MOU som de olika grekiska regeringarna och trojkan har skrivit under mellan 2010 och 2015 består av en rad villkor som långivarna har genomdrivit i utbyte mot sina lån. Dessa dokument är tusentals sidor långa – omkring 1.000 för texten i det faktiska avtalet, resten bestående av tillägg. De drevs igenom i den grekiska nationalförsamlingen efter en parlamentarisk låtsasdebatt där inget steg tog mer än 48 timmar. Det tredje memorandumet, resultatet av Tsipras’ kapitulation i juli 2015, gick igenom i parlamentet på mindre än 24 timmar för att klara den tidsgräns som EU hade satt upp och där både dag och klockslag var fastslagna. Själva debatten tog bara sju timmar, för ett dokument på tusentals sidor som parlamentsledamöterna hade fått dagen innan, klockan 5 på eftermiddagen, oöversatt, med de viktigaste delarna utskickade på engelska. Det var samma sak med de åtgärds-paket som röstades igenom efter 2010 – alla godkändes med samma raska åtgärder i ett parlament som hade begränsats till rollen att skriva under villkor som långivarna hade dikterat.

Även om denna procedur är förödmjukande så är den inte bara symbolisk. Det handlade om att avveckla varje tillstymmelse till nationell eller folklig överhöghet. De två bestämningsorden betyder något: för att genomdriva en ”chockerapi” som konsekvent avvisades av en överväldigande del av den grekiska allmänheten var det nödvändigt att krossa all demokratisk ansvarsskyldighet, även i dess begränsade, klassbelastade och ytterst problematiska representativa form. Under ”memorandumperioden” har tre olika parlamentariska majoriteter bytts om vid makten, och har täckt hela det politiska spektrumet, från den traditionella högern och socialdemokratin till Syrizas radikala vänster, utan att det på minsta sätt har lett till några förändringar av den sorts politik som har genomförts – med undantag för det sex månaders undantaget, eller avbrottet, under den första Syrizaregeringen mellan januari och juli 2015. För att uppnå detta resultat användes EU:s maskineri för att omdana själva den grekiska staten, dess administrativa funktioner och den materiella karaktären hos de medel den har för att agera.

Det är inget nyskapande i dessa MOU: deras logik är densamma som i de ”strukturella anpassningsprogram” som IMF sedan länge har tillämpat i det internationella Syd. De grundläggande delarna är alltid desamma: drastiska nedskärningar av de offentliga utgifterna, fullständig avreglering av ekonomin, dramatisk minskning av ”arbetskostnaderna” och total privatisering av de offentliga tillgångarna. Det nya var att åtgärderna tillämpades i denna stora skala av EU själv, med IMF som avgörande hjälp i den så kallade trojkan, jämte EU-kommissionen och Europeiska centralbanken. I och med det tredje memorandumet infördes den Europeiska stabilitetsmekanismen och trojkan blev ”kvartetten”. Men de kallades för ”institutionerna” eftersom den tidigare benämningen hade blivit politiskt belastad. Målet för Grekland var att frigöra budgetöverskott i storleksordningen 3,5% av BNP, som helt och hållet skulle användas för att betala långivarna. Under tiden antogs de minskade arbetskostnaderna och en avreglerad ekonomi förbättra konkurrenskraften, dra till sig investeringar och på så sätt leda till en sund tillväxt.

Som vi vet blev resultatet en katastrof utan motstycke sedan 1930-talet, och värre än den som orsakades av Andra världskriget. På sju år har Grekland förlorat mer än en fjärdedel av sin BNP, och har rasat från 23:e till 38:e plats på världsrankingen. Annorlunda uttryckt var Greklands BNP per capita 2009 71% av Tysklands och 69% av Frankrikes. 2016 beräknades den till 43% av Tysklands och 47% av Frankrikes.³⁹ Landet har kastats in i en lågkonjunktur där bara tempot har minskat, och det under år med enastående turistintäkter, som har gynnats avsevärt av den geopolitiska instabilitet

38 Se Costas Lapavistas m fl, *Crisis in the Eurozone*, London 2012; Eric Toussaint, *Le système dette: Histoire des dettes souveraines et de leur répudiation*, Paris 2017.

39 Internationella Valutafonden: ”World Economic Outlook Database”.

som har påverkat de flesta av dess konkurrenter i regionen. Den officiella arbetslösheten är för närvarande 20%, och mer än 45% för unga. Mer än en tredjedel av befolkningen är drabbad av fattigdom, en nivå som bland EU:s medlemmar bara överskrids av Rumänien och Bulgarien. Landets mänskliga resurser rinner bort – ett osvikligt tecken på social nöd. Sedan 2010 har mer än 400.000 greker lämnat landet, mer än 70% av dem universitetsutbildade och mer än hälften i den livsnödvändiga åldersgruppen 25-39 år.⁴⁰ Sjukvårdens budget har minskat med hälften, och sjönk mellan 2009 och 2016 från 6,8 till 4,9% av BNP, den tredje lägsta nivån i EU. Offentliga sjukhus drabbas av ökande dödlighet, en ökning av livshotande infektioner och brist på personal och medicinsk utrustning.⁴¹

Tsipras och hans ministrar, som valdes på löften om att stoppa åtstramningarna, stoltserar nu på EU:s toppmöten och skryter över sina framgångar med att överträffa MOU:s mål för budgetöverskotten. Efter att mellan 2008 och 2011 ha gått från ständiga offentliga underskott på mer än 10% till rekordhöga primära överskott – och sedan 2016 till och med nettoöverskott – kan Grekland betraktas som mästare i den europeiska tävlingen om ”skattemässig konsolidering”, den institutionella form för ständiga åtstramningar som har efterträtt ”skuldtilståndet” som rådde under perioden före 2008.⁴² Den andra sidan av myntet är att det inte bara har uppnåtts med hjälp av nedskärningar av de offentliga utgifterna på 36%, utan också genom att drastiskt öka skattetrycket, med en ökning av beskattningen på 8,5% av BNP mellan 2009 och 2016, ett unikt fall bland OECD-länderna. De därav följande vikande konjunkturerna uppvägdes inte av en annan av memorandumpolitikens ”framgångar”, den makalösa minskningen av arbetskostnaderna med nästan 30%, från 67% av Eurozonens genomsnitt 2008 till 48% 2017.⁴³ Denna påstådda ökning av konkurrenskraften förhindrade inte en kollaps av investeringsnivåerna, från 24 till knappt 10% av BNP mellan 2008 och 2016.

Den nuvarande politikens bankrutt går att mäta inte bara genom dess ödeläggande effekter utan också genom dess totala oförmåga att ta itu med Greklands statsskuld, utgångspunkten för de så kallade ”räddningsaktionerna”. De har bara gynnat landets långivare, grekiska och europeiska banker och de EU-institutioner som har blivit härskare.⁴⁴ När Grekland hade fullgjort det första memorandumets arbete 2010 var skulden 120% av BNP, men sedan har den ökat med hälften, till 180%, trots en delvis ny start 2012 – till de flesta långgivares stora fördel. Det är motsättningarnas kärna: trots att syftet med den ”europeiska konsolideringen” är att ge skuldavbetalning prioritet över alla andra politiska plikter, och på så sätt gör staten fullt mottaglig för påtryckningar från finansmarknaden och immun mot medborgarnas kontroll och folkliga krav, så är resultatet av den trojka-ledda grekiska versionen en oändlig spiral av statlig skuldsättning som förvärrar själva problemet med en ”skuldstat” som den antogs lösa. Denna ökade skuldbörda har kallats ”högst ohållbar” av IMF själv och har kommit att symbolisera det totala misslyckandet för det senaste decenniets politik av ohämmat underkastande och plundring.

40 Se Sofia Lazaretou, ”The Flight of Human Capital: Greek Emigration During the Crisis Years”, *Bulletin of the Bank of Greece* [på grekiska], nr 43 2016, s 33-57; Lois Labrianidis och Manolis Pratsinakis, *Outward Migration from Greece during the Crisis*, LSE Hellenic Observatory, London 2014. För fattigdomssiffror, se Eurostat, ”People at Risk of Poverty or Social Exclusion”, 28 mars 2018.

41 Se Noëlle Burgis detaljerade studie, ”Le démantèlement méthodique et tragique des institutions grecques de santé publique”, *La Revue de l'IRE*, nr 91-92 2017.

42 Wolfgang Streeck, *Buying Time: The Delayed Crisis of Democratic Capitalism*, London och New York 2014.

43 ”Labour Costs in the EU”, Eurostat News release, 9 april 2018.

44 Oundgängligt i detta sammanhang är det arbete som har genomförts av Sanningskommissionen om Greklands skuld, som bildades på våren 2015 av Zoé Konstantopoulou, det grekiska parlamentets dåvarande ordförande, och samordnad av Kommittén för avskaffande av den illegitima skulden. Se CADTM, *La vérité sur la dette grecque*, Paris 2015.

Underordnad integration

Institutionaliseringen av memorandumerna, omvandlingen av dem till ett varaktigt styrelsesätt, har sin grund i vissa mekanismer som har förändrat själva den grekiska statens väsen. För det första: som ett omedelbart resultat av de makroekonomiska mål som noga räknas upp i MOU – och som påverkar varenda nivå, från centralregeringen till minsta lokala administration – ändrades budgetpolitiken till automatisk. Memorandumens stadgar räknar i detalj upp de åtgärder som regeringen ska genomföra, med exakta slutdatum, bestämda till närmaste månad. Men den avgörande delen är schemat för att övervaka åtgärderna. En ”granskning” är planerad till var tredje månad. Trojkans ökända ”män i svarta kostymer” anländer till Aten, där de noggrant granskar hela administrationens redovisningar. I början brukade de ge de olika ministerierna i uppgift att snoka omkring, men sedan Syrizaregeringens uppkomst har de inkvarterat sig på hotell Hilton, och invånarna i Aten talar nu om ”Hiltonregeringen”. Ännu viktigare är att trojkan har placerat för dem tillförlitliga personer på strategiska positioner inom statsapparaten, med uppgift att förse Bryssel och Frankfurt med den nödvändiga informationen. En av de första saker Syrizaregeringen upptäckte när den tog över makten var att trojkan visste mycket mer än någon grekisk regering om till och med den minsta utgiftspost i även det minsta kontoret inom landets offentliga administration.

Först när trojkans inspektörer har avgjort att de uppsatta målen har uppnåtts anses granskningen vara färdig och Eurogruppen ger grönt ljus till betalning av delbeloppen på lånen, som man kommit överens om i memorandumets tidsplan. Utan detta godkännande sker ingen betalning, och det innebär garanterat bankrutt, eftersom Grekland inte befinner sig i en ställning där det kan finansiera merparten av sin återbetalning av skulden genom att låna på marknaden – och envist vägrar att vidta åtgärden att upphöra med återbetalningarna, vilket – som de historiska erfarenheterna visar – är en outhärlig utgångspunkt för varje förhandling till låntagarnas fördel. I varje skede har regeringen valt att följa långivarens krav till punkt och pricka, och dessa krav har vid varje granskning innefattat ännu fler åtstrammingsåtgärder, som blivit ”nödvändiga” genom regeringens oförmåga att uppnå mål som blivit alltmer realistiska på grund av den vikande konjunktur som åtstrammingsprogrammet orsakar. Det är den djävulska mekanism som har verkat sedan det första memorandumet.

Det tredje memorandumet, efter Tsipras’ kapitulation i juli 2015, utgjorde en kvalitativ utveckling av arbetet att slå sönder statsapparaten. Tack vare memorandumens och granskningarnas funktionsätt – där de sistnämnda ska fortsätta även sedan Grekland har lämnat MOU – är det uteslutet med budgetautonomi. Valutapolitiken har för längesedan flyttats till Frankfurt, där den ligger i händerna på Europeiska centralbanken och dess ”oberoende” myndigheter. Tillhandahållande av likviditet var det vapen med vilket ECB hotade alla stater som misstänktes avvika från EU:s politik – Grekland, Irland och Cypern. Men Tsipras’ memorandum går mycket längre. Nu ska Generalsekretariatet för offentliga intäkter bli en ”oberoende” myndighet, vars chef utses av regeringen först efter samtycke från trojkan. Principen här är densamma som den som åberopas vid skapandet av ”oberoende” centralbanker – organ som inte är underställda en politisk kontroll utan är direkt knutna till övernationella organ, i detta fall de organ som representerar långivarnas intressen.

Denna ”oberoende” skatteindrivande myndighet åtföljs av ett ”skattetekniskt råd” bestående av fem medlemmar, vars utnämning återigen måste godkännas av trojkan – som vid minsta tecken på avvikelser från överskottsmålen i budgeten kan besluta att nedskärningar i de offentliga utgifterna ska genomföras automatiskt, utan att behöva godkännas i parlamentet. Dessutom beslagtas alla offentliga tillgångar med sikte på att de ska privatiseras av ett annat ”oberoende” organ, med tydlig inspiration från Tyskland, efter mönster från den berömda Treuhand som bildades för att avveckla det offentliga arvet från DDR. Affärerna har varit livliga med försäljning till låga priser av regionala flygplatser, hamnen i Pireus, platsen där Athens tidigare flygplats låg, vackra kuststräckor och allmännyttiga företag.⁴⁵ Som kronan på verket har banksystemet, vars rekapitalisering kostade 40

45 Se Eleni Portalios upplysande text, ”Greece, a Country for Sale”, *Jacobin*, september 2016.

miljarder euro som helt och hållet täcktes med lån på de grekiska skattebetalarnas bekostnad, vräkts ut till spekulanter för en tiondel av den summan. Vi kan tillägga att den grekiska militärpolitiken under Syrizas styre vidmakthåller en fullständig allians med USA och NATO, och Aten har blivit Israels närmaste allierade i östra Medelhavet. Det viskas nu i grekiska diplomatiska kretsar att Tsipras' mål är att göra Grekland till "ett Israel på Balkan", västs främsta stöd i en alltmer instabil region, och dra fördel av de kyligare relationerna mellan Washington och Ankara.⁴⁶

Sammanfattningsvis: Grekland har förvandlats till en nykoloni. Oavsett politisk färg skiljer sig dess regering till sin funktion inte från en kolonialt utsedd administratör, och de låtsasförhandlingar som partierna lånar ut sig till vid de oändliga raderna av Eurogruppsmöten eller EU-toppmöten döljer nätt och jämnt detta faktum. Icke desto mindre måste man se särdragen i denna nykolonialism. Den skiljer sig inte bara från den klassiska kolonialismen, som grundade sig på militära erövringar och ockupation av territorier. Den skiljer sig lika mycket från den postkoloniala modellen, som vidmakthåller en rad mångfasetterade beroendeförhållanden mellan den tidigare kolonialmakten och de nyss självständiga länderna, även om det finns gemensamma drag, i synnerhet hur resurser beslagtas på ett rovgirigt sätt. Greklands underordning är en del av en lång historia där skuld har använts som ett "vapen för att expropriera" de folkliga klasserna och dominerade nationerna, ett vapen som föregick kapitalismens uppkomst.⁴⁷ Landet är inte någon tysk koloni, även om Tyskland är dominerande i Europa och är den obestridde ledaren av hur krisen i Grekland hanteras politiskt. Det är dessutom svårt att tala om en "europeisk imperialism" i betydelsen av en förenad enhet där EU skulle vara dess politiska uttryck, även om, som vi redan har hävdad, unionens struktur leder till polarisering och ökande uppsplittring av det ekonomiska och politiska område som den härskar över. Den nykoloniala regimen kan bäst förstås som en sorts "intern kolonialism", ett avancerat fall av underordning som härrör ur de grundläggande motsättningar som finns i EU:s integration, ett företag som den grekiska borgarklassen helt och hållet är en del av. När denna klass ställdes inför den svåra kris som började i ekonomin och sedan spred sig till det politiska systemet, så föredrog den än en gång att acceptera en delvis ödeläggelse av sin ekonomiska bas och omvandlingen av sin stat till en vasallstat för att motarbeta de destabiliserande möjligheter som den folkliga revolten hade.

Detta system liknar hur den italienska södern på ett underordnat sätt integrerades i den nationalstat som skapades av Risorgimento, och vars strukturella grund belystes av Gramsci: en frukt av kompromissen mellan de jordägande eliterna i söder och handels- och industribourgeoisien i norr.⁴⁸ Det var denna kompromiss, som slöts på bekostnad av bönderna och en jordreform som kunde ha möjliggjort deras befrielse, som förklarade varför Mezzogiorno var dömt till "underutveckling", till den underordnade ställning som regionen fick i den nya nationalstaten. Trots sina begränsningar – för EU är just inte en förenad enhet efter mönster från nationalstaten, ett uttryck för ett "europeiskt folk" i betydelsen av ett *demos*, ett enväldigt subjekt – gör denna parallell till den interna kolonialismen i södra Italien det lättare för oss att förstå hur rasistiska bildspråk återuppstod vid tiden för den grekiska krisen. Orientaliska, eller snarare "balkanistiska", stereotyper gjorde en anmärkningsvärd comeback, och brännmärkte de lata, korrumperade "syrsor" som hoppades kunna utnyttja det ärbara Nordeuropas generositet för att kunna fortsätta sin invanda livsstil. Men även om detta rasistiska utbrott väckte nytt liv i en redan befintlig repertoar av nedsättande skildringar, så var det varken ett överlevande eller en återgång till ett förflutet som antogs ha varit besegrat. Det var snarare resultatet av de nya motsättningar som den europeiska integrationen hade orsakat. De centrala EU-institutionerna själva struktur – som i typfallet tar formen av ytterst asymmetriska förhandlingar mellan regeringar, förhandlingar som är utan insyn om än inte fullständigt hemliga – leder till att "klasskonflikter omdefinieras till internationella konflikter".⁴⁹ Eftersom denna process baseras på att ständigt

46 Thanos Kamiliadis, "'L'affaire macédonienne' et 'l'Israël des Balkans'", *Tlaxcala*, 9 februari 2018.

47 Se Toussaint, *Le système dette*.

48 Antonio Gramsci, "Some Aspects of the Southern Question", i Gramsci, *Selections from Political Writings 1921-26*, London 1978.

49 Wolfgang Streeck, *How Will Capitalism End?*, London och New York 2016, s 159.

förneka de polariserande splittringar som den främjar – och på grund av att den lika envist vägrar göra en kritisk analys av de bilder som underbygger den förhärskande versionen av ”europeiskhet”, som är resultatet av en lång historia av kolonial och imperialistisk dominans – så underblåser den idag de rasistiska flammorna.⁵⁰ Denna rasism riktar sig mot européerna i den andra inre periferin – de ”lata grekerna” som nu har fått sällskap av ”de flitiga (och billiga) polackerna som kommer och stjälar våra jobb” i en sorts motsatsernas enhet – lika mycket som den med mycket större våld angriper de icke-europeiska, icke-vita, ”muslimska” Andra.

Om vi återvänder till Gramsci, så är idén om en passiv revolution, där Risorgimento är ett mönsterfall, lämplig för att analysera den process som för närvarande pågår under beskydd av EU:s ”byråkratiska caesarism”.⁵¹ Syrizas kapitulation och hur snabbt den sögs upp i den nykoloniala regimen, vars främsta – men sköra – politiska stöd detta parti nu är, ser ut som ett typfall av *trasformismo*, att ta de bästa elementen ur de underordnade grupperna och införliva dem i det existerande maktmönstret. För Gramsci är ”transformismen”, där korruption är en grundläggande beståndsdel, just en ersättning för en verklig samhällelig kompromiss, som skulle inbegripa eftergifter till de underordnade klasserna, och att de integrerades som en aktiv kraft i civilsamhällets mekanismer, om än bara inom de begränsade ramar som är förenliga med ett vidmakthållande av deras underordnade ställning. Transformism är således tecken på ”makt utan hegemoni”, vilket är en lämplig beteckning på den ”maktens organiska sammansättning” som EU är ett exempel på.⁵²

Fallet Grekland visar att den undantagsregim som inrättades under skuldkrisen har orsakat en ny brytningslinje. Den slutgiltighet med vilken den inre gränsen hävdade sig under krisperioden – den hade funnits där hela tiden men hade dolts av den ekonomiska tillväxten – har att göra med ett fenomen som inte bara är ekonomiskt. Inre och yttre gränser har förenats under en nykolonial regim som har ansvar för att förvalta en nyliberal chockterapi mot ett besvärligt land, och även kontrollera in- och utflödet av migranter som prövar EU:s gränsregim. Det grekiska perspektivet låter oss tydligt se verkligheten i den ”säkerhetsstat” som växer fram i EU, i så måtto som detta organ ger en nyliberal politik ett konstitutionellt status med hjälp av mekanismer som har befriats från all demokratisk kontroll.⁵³ En spridning på varenda nivå av organ som har undandragits demokratisk övervakning, och till vilka ett allt större antal statliga funktioner överförs, ett ömsesidigt utbyte mellan EU:s högre byråkratier, nationalstaterna och de stora industri- och finansgrupperna, och ett allt större beroende av repressiva metoder: detta är den ”auktoritära etatismens” framträdande drag, vars uppkomst Nicos Poulantzas fastställde i slutet av 1970-talet.⁵⁴

De södra delarna av Europas inre periferi uppmanas inte bara att acceptera en fördrivningsregim, utan också spela rollen som fästningens grindvakt för att förskona länderna i centrum obehaget av de nödlidande, förföljda folkhorder som går iland på Lampedusas eller Lesbos’ kuster. I Grekland har trojkans regim lyckats institutionalisera sig utöver memorandumens skrivelser, och har skapat en sorts ”normalitet”, vilket är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att den ekonomiska politik som har bedrivits så uppenbart har misslyckats. Nyckeln till framgång har varit att klara provet att vara en politisk kraft som först framträder som fiende, och sedan med hjälp av en process av (ekonomiskt) tvång kombinerat med övertalning bli en faktisk lakej. Erfarenheterna av denna extrema politiska omvandling har fått en förbluffande – och varaktig – effekt på de underordnade klassernas politiska förmåga, har tyglat motståndsviljan, och har åtminstone för en tid blockerat möjligheten

50 Se Céline Cantat, ”Narratives and Counter-Narratives of Europe: Constructing and Contesting Europeanity”, *Cahiers Mémoire et Politique*, nr 3 2015, s 5-30.

51 Cédric Durand och Razmig Keucheyan, ”Bureaucratic Caesarism: A Gramscian Outlook on the Crisis of Europe”, *Historical Materialism*, vol 23, nr 2, 2015.

52 Se Ranajit Guha, *Dominance Without Hegemony: History and Power in Colonial India*, Cambridge, MA 1998.

53 Tony Bunyan, ”Just Over the Horizon: The Surveillance Society and the State in the EU”, *Race & Class*, vol 51, nr 3, 2010.

54 Nicos Poulantzas, *State, Power, Socialism*, London 1978. För banden mellan myndigheterna i Bryssel och de multinationella företagen, se de vitböcker som sammanställts av Corporate Europe Observatory.

att skapa en underordnad mothegemoni.

Regimens andra framgång är dess roll som laboratorium för en radikalare nyliberal politik, vars tillämpningsområde i olika former inte är begränsad till Grekland eller ens de perifera länderna i sin helhet. Det är uppenbart att den politik av ”strukture reformer” som Macron driver i Frankrike ligger i linje med de memorandum som har hemsökt Syd. När ett grekiskt öra hör Macron hylla behovet av ”upplösning” så urskiljer det snabbt musiken från memorandumens ”chockerapi”, och även en hel del av orden. I ett långsiktigt perspektiv är inte Grekland någon avvikelse eller sjukdom, utan en radikal version av en ”stat för europeisk konsolidering”, den sorts auktoritära nyliberalism som är central i EU-projektet. Men det finns en skillnad mellan Grekland och de andra länderna i periferin som har upplevt ”räddningsaktioner”, och kärnländerna, även de mest skuldsatta som Italien: frånavaron av en trojka. Givetvis har de europeiska pakterna – den om ”stabilitet och styrelseskick”, ”Euro plus” och finanspakterna ”Six-Pack” och ”Two-Pack” – dragit åt den nyliberala korsetten om alla länder. Men manöverutrymmet är inte samma i Aten som i Paris eller Amsterdam. Som Schäuble så omtalat förkunnade, ”vore det bättre för Frankrike att tvingas genomföra reformer ... men det är svårt, sådan är demokratins natur”.⁵⁵ I Frankrike måste i alla fall ett sken av självstyre respekteras. Med andra ord kan inte en nykolonial regim göras allmän, eller överföras på ett land i Europas centrum. Den utmärker bara den inre periferi som centrum behöver om det vill rädda den trovärdighet som projektet om ”europeisk integration” fortfarande har. För övrigt fyller denna regim ett mycket användbart ideologiskt och disciplinärt syfte för de härskande klasserna. Det sätt på vilket det oroliga Grekland togs om hand, hur dess påstått rebelliska ledare förvandlades till fogliga – om än knappast mer tillförlitliga – lakejer, är ett läroboksexempel. De grekiska erfarenheterna går att undvika genom att se upp och foga sig efter Bryssel, vars ålägganden hursomhelst kommer att genomdrivas.

Detta är kärnpunkten. Fallet Grekland blottlägger den ”radikala” europeiska vänsterns oförmåga och illusioner. Det är på grund av vänsterns oförmåga att inse de kraftfulla mekanismer som verkar på detta polariserade, hierarkiska område, bortom alla möjligheter till demokratisk kontroll, som dess försök att, om än bara delvis, bryta med denna regim har varit dömda att misslyckas. Oförståelsen är inte bara resultatet av ett intellektuellt förbiseende. I grund och botten är den politisk, och härrör ur en vägran att verkligen konfrontera de härskande krafterna, vilken i sin tur kommer sig av att vänstern har införlivat sitt historiska nederlag. En europeisk blindhet har här medverkat på ett skadligt sätt: den rådande diskussionen framställde medlemskap i EU som utfästelser mot ”internationalism” och ”värdet av öppenhet”, och det förhindrade allt tänkande om behovet av en ”plan B” – att lämna Eurozonen som en outhärlig motståndsåtgärd mot trojkans utpressning.⁵⁶ Det är Greklands bittra lärdom till de krafter som är för en samhällsomvandling. De som inte är beredda att kämpa till slutet för att bryta sig fria från den järnbur som kallas EU är dömda att kapitulera. Det fåfänga sökandet efter en ”tredje väg” eller en ”anständig kompromiss” har bara berett vägen för ett katastrofalt resultat, förvisso för grekerna men också för Europas folk. Inget verkligt strategiskt tänkande kan låta bli att ända från början ställa frågan om en nödvändig konfrontation med EU:s institutionella struktur, som är ett samlat uttryck för den nyliberala och imperialistiska politikens våld, och som idag dömer hela befolkningar till en avhumaniserad osäkerhet och ett tillstånd som ständig politisk minoritet.

55 Citeras i Streeck, *How Will Capitalism End?*, s 171.

56 Angående detta alternativa sätt att närma sig frågan se Heiner Flassbeck och Costas Lapavistas, *Against the Troika: Crisis and Austerity in the Eurozone*, London och New York 2015.